

HRVATSKA

Korupcija u medijima (7)

"U devedesetima je trpao tko je stigao"

Piše: **Saša Paparella** - 20.09.2021

Novinari pojedinih sektora lakše dolaze u priliku da ostvare neki dodatni benefit od svog posla. Ako primjerice pratite crnu kroniku, teško se možete nadati ičemu osim, primjerice, smrzavanja dok čekate izjave pred sudnicom. Međutim, postoji i drugi sektori, koji novinarima omogućavaju i neke privilegije.

Tko želi putovati prati sport, energetiku i automobilsku industriju

Kolega **Hrvoje Šimičević** u svom tekstu o korupciji u medijima objavljenom na portalu **H-alter** navodi kako "novinari najvećih privatnih redakcija već godinama idu na put u aranžmanima energetske i tehnološke kompanije ili bankarskog sektora, a takva praksa posebno je normalizirana u svijetu sporta i automobilizma".

Većinu tih sektora povezuju česta putovanja, a koja često ne plaćaju novinske redakcije nego velike kompanije, sportski klubovi, uspješne kompanije, banke i proizvođači automobila. Teško je reći kako činjenica da su im oni platili put i boravak ne utječe na objektivnost dijela novinara, no istina je i to da je neke sektore bez skupih putovanja teško i pratiti. Tako jedan kolega iz energetske sektora upozorava – "pa kako bih ja drugačije uživo vidio naftnu platformu ili sibirsko naftno polje da nisam prihvatio poziv naftne kompanije? Kada bi mi to neka redakcija mogla organizirati i platiti?"

Slično bi mogli reći i još neki, primjerice, sportski novinari zaduženi za nogometne klubove koji igraju međunarodne utakmice. No ne tako davno, podrazumijevalo se da takva aranžmana ne podmiruje redakcija, već klub.

"Devedesetih godina se nije puno pitalo tko plaća putovanje na utakmicu, taman smo izašli iz rata i bilo je tu i neke romantike, kao – idemo pratiti kako će naši proći u inozemstvu! Kad Dinamo zakupi charter, bilo je normalno da će povesti i par novinara. Tek kasnije je to postao problem, a i novinari su postali kritičniji pa su se pozivi prorijedili", prisjeća se jedan poznati zagrebački novinar.

Dugogodišnja sportska novinarka **Romana Eibl** kaže kako je "mnogo veća fama nego li je istina da su sportski novinari naročito potkupljivi, jer se u sportu, točnije u nogometu vrti puno crnog novca. Radila sam u više redakcija, kao urednica sportskih rubrika i novinarka više od 20 godina i nikad mi nitko nije prišao s idejom da bi mi platio da se za nekoga u novinama zauzmem. Novinari, pa i sportski, po prirodi svoga posla često komuniciraju i susreću se s protagonistima svojih priča, dopuste da ih se počasti, razvijaju se s godinama i prijateljstva, što je u konačnici i ljudski. Iako mi je moj profesor i mentor **Žarko Susić** ne jednom rekao 'zapamti, nema besplatnog ručka', mislim da ipak nema takvog ručka zbog kojeg bi novinar prodao svoj obraz. Znatno veći problem od toga hoće li N. N. ocijeniti nekog nogometaša većom ili manjim ocjenom, jer je kao u službi njegove prodaje, sistemska je korupcija u kojoj sudjeluju vlasnici medija prodajući novinarstvo i novinare vlastodršcima i tajkunima".

Nevjerojatan utjecaj Zdravka Mamića na novinske izdavače

I Romanin kolega **Anton Filić**, sportski novinar **Večernjeg lista** i bivši predsjednik **Sindikata novinara Hrvatske**, tvrdi kako "korupcije u sportskom novinarstvu nema ni manje ni više nego

*li u drugim vrstama novinarstva. Hrvatski su mediji prilično korumpirani, a ta se korumpiranost povremeno razotkriva kao u slučaju odnosa između **Nine Pavića** i bivšeg premijera **Ive Sanadera**. Korumpiraju, tj. kupuju pozitivnu sliku u medijima i velike kompanije (sjetimo se Agrokora) i vlast preko javnih poduzeća (Sanader, **Milan Bandić**...). Najčešći način povezivanja je po principu 'mi ćemo vam platiti oglas, a vi lijepo pišite o nama', ali ima i sistemske korupcije. Tu spada toleriranje lažnih slobodnih novinara u našim medijima gdje se s jedne strane zakidaju fondovi, jer se uplaćuju manji doprinosi, a s druge strane slabi se sindikalno udruživanje. Medije se pak na taj način drži u podređenom položaju".*

Filić pretpostavlja kako najviše korupcije ima u lokalnim medijima, "ali u nacionalnim medijima ta je korupcija razornija u smislu onemogućavanja korisnika tih medija da saznaju punu istinu. I novinari su samo ljudi, 'kvarljiva' su roba, daju se kupiti... iako ja vjerujem da većina hrvatskih novinara pošteno odrađuje svoj posao". Na pitanje ima li osobnih iskustava s pokušajima pritisaka ili korupcije kaže – "ljudi koji prate moj rad znaju da me ne mogu ni kupiti ni zaplašiti. Ali te zato vlastita medijska kuća može diskriminirati nepravedno malom plaćom".

Naš sugovornik napominje da je najpoznatiji domaći sportski djelatnik, a sada bjegunac pred hrvatskim pravosuđem **Zdravko Mamić** imao upravo nevjerojatan utjecaj na novinske izdavače. "Posebno je zanimljiva Mamićeva veza s Ninom Pavićem koji je barem formalno trebao biti njegov glavni ideološki neprijatelj. Odnos između njih dvojice jako dobro oslikava stanje u hrvatskom javnom životu jer pokazuje da su svjetonazorska pitanja prije svega služila kao dobar paravan iza kojega su se krili unosni poslovi".

Podsjetimo i da je saborski zastupnik **Nikola Grmoja** izrekao kako je "javna tajna da za Mamića svih ovih godina radi niz sportskih novinara kojima je omogućavao napredak, plaćao im kredite, zapošljavao supruge i radio brojne druge usluge. Jednako tako, sportski novinari koji nisu pisali kako on poželi, bivali su šikanirani, dobivali su otkaze, otvoreno ih je i javno vrijeđao, prijetio im te čak i fizički napadao. Sve to ne bi bilo moguće da nije imao političko zaleđe koje će kasnije postati i pravosudno zaleđe".

I zbilja, kao što se danas hvali da potkupljuje suce, Zdravko Mamić se nekoć hvalio da kupuje novinare... Sistem je uvijek isti, kako sa sucima tako i s novinarima – nešto im pokloni ili napravi kakvu uslugu, a ako su oni dovoljno slabi pa na to pristanu, onda ih – čim mu postane oportuno – počne zbog toga javno prozivati. Tako je, primjerice, velikodušno platio popravak zuba doajenu sportskog novinarstva, inače važnoj osobi u Mamićevoj karijeri, s kojom je imao specifičan odnos, a onda je to prvom prilikom nimalo džentlmenski javno objavio. Javno je Mamić rekao i da je jednom drugom sportskom novinaru davao po nekoliko tisuća eura, što ovaj nikad nije porekao. Jednom trećem novinaru dao je na korištenje auto. Novinar se kasnije u redakciji

pohvalio da je policija odmah odustala od kontrole automobila čim su vidjeli da je Mamić vlasnik automobila kojeg vozi.

Svaki tjedan automobil jedan

A da automobila najlakše mogu doći oni koji prate taj sektor – automobilski novinari. Podrazumijeva se da oni često voze nove automobile kako bi ih mogli testirati, obično ih dobiju na tjedan dana, a uvoznik vam obično plaća benzin za oko tisuću pređenih kilometara. Oni najskuplji modeli automobila obično se posuđuju na jedan dan. Međutim, nekolicina novinara koristi te kontakte kako bi stalno vozili tuđe automobile. Među njima ima i nekih kolega koji nisu automobilski novinari, no shvatili su da im povremene objave testova automobila mogu donijeti čestu izmjenu najboljih 'pila', pa to nemilice koriste. A distributeri se ne bune, jer njima ta reklama znači neusporedivo više. Nekoć su najvještiji među novinarima, tvrde upućeni, automobile dobivali i na godinu dana.

Iako po prirodi stvari vode glamurozniji život od prosječnog hrvatskog kolege, automobilski novinari s kojima smo razgovarali tu ne vide neki poseban benefit.

"Jasno mi je da sve to sa strane jako lijepo zvuči. Kad nas netko pozove na prezentaciju novog automobila, daje nam i karte za avion koji će nas dovesti na odredište, recimo u Cannes. Čim dođem na aerodrom, dočekaju me s ključevima auta i idemo se voziti nekih 200 kilometara, iako bih najradije otišao nešto pojesti. Onda je presica, nakon koje dobiješ priliku snimiti taj auto i još se malo provozati i tek onda ideš u hotel. Tamo me doduše čeka banket, ali već sam toliko umoran da bih se samo srušio u krevet. A sutra se već vraćam doma, bez da sam istinski uživao u tom luksuzu ili razgledao gradu kojem sam prenoćio. Prvi put, dok si klinac i početnik, to ti može biti fora, ali kasnije sigurno više nije", ispričao nam je **Igor Vignjević**, producent emisije TV Automagazin i tajnik **Hrvatskog društva automobilskih novinara (HUAN)**.

Ipak, onaj tko je platio taj aranžman zadužio je novinara, može li se onda o prilogu o njegovom automobilu objaviti bilo što loše?

"Današnji su automobili redom toliko kvalitetni da je teško o njima pisati kritično, jer više nema lošeg auta – danas je i najgori auto odličan! Sada ih sve slažu roboti, oni to rade gotovo bez greške. Automobili su sve sigurniji, ekološki prihvatljiviji, ugodniji za vožnju. Naravno, u emisiji ih ne možemo samo hvaliti, jer bi to bilo predosadno za gledanje, pa uvijek nastojimo ubaciti

neki subjektivni moment, koji uključuje i kritiku. Srećom, nama glavni izvor financiranja nije autoindustrija nego li prateća industrija, tako da ne moramo podilaziti niti jednom proizvođaču ili uvozniku automobila”, napominje Vignjević.

U automobilskoj industriji vrti se ozbiljan novac, razvoj jednog modela košta oko dvije milijarde eura. Proizvođačima je sigurno stalo da dobiju dobru recenziju – jesu li zato spremni potkupiti novinare?

“Korupcije je bilo, ali do pred koji godinu. Tako je primjerice bivši zastupnik Mercedesa slao probrane novinare dvadesetak dana na Aljasku, što se pretvorilo u hedonistički izlet. Jedan francuski proizvođač poslao ih je na karipski otok Gvadalupu, no to je bilo davno, danas više nije tako, nitko vas više neće poslati izvan Europe ”, rekao nam je jedan iskusan novinar, koji je tako obišao cijeli svijet.

‘Zbor automobilskih novinara nije se ugasio zbog korupcije, nego li zbog preopterećenosti’

U **Novinaru**, glasilu **Hrvatskog novinarskog društva (HND)** u jesen 2016. objavio sam tekst pod naslovom **Koliko košta novinar**, spomenuvši (informacija je dobivena iz pouzdanog izvora koji je inzistirao na anonimnosti) da jedan uvoznik automobila pojedinim novinarima daje po 300 eura samo zato što ga prate na inozemne sajmove automobila. Slijedio je poduži odgovor **Zbora automobilskih novinara** (pri HND-u) u kojem je navedeno da sam se *“grubo obrušio na automobilske novinare, prozivajući ih kao podmitljive likove”*. Čudili su se naime zašto nisam objavio imena njihovih korumpiranih kolega, *“zašto novinar ne bi jasno i glasno rekao koja je jabuka među nama trula?”*, iako mi ni tada – kao ni sada – nije bila namjera u nekoga prijeti prstom, već zabilježiti pojavu. Uostalom, za korupciju je po prirodi stvari teško naći dokaz, tako da bi svako spominjanje imena značilo znatan rizik od sudske tužbe. Potpisnici iz reda Zbora (njih šestero) tada su zatražili ispriku, ali i sankcije i za mene i za urednika Novinara, zazivali su Novinarsko vijeće časti...

A onda je dogodine taj Zbor automobilskih novinara propao, čemu su kumovale i svađe članova koji su se međusobno prozivali upravo zbog – korupcije.

Zbor je naime do 2017. izabirao auto godine, a nagrada Zlatni volan dodjeljivala se u velikoj dvorani Novinarskog doma, sve dok nisu eskalirale optužbe dijela članova Zbora da pojedini proizvođači na – recimo to tako – neprihvatljiv način utječu na novinarski žiri.

Zadnji tajnik Zbora **Mato Pavličević** odbacuje te, kako ih je nazvao, ‘rekla-kazala’ optužbe. *“Zbor se ugasio slovom Statuta HND-a jer zbog preopterećenosti novinara i urednika koji su iz*

cije Hrvatske nismo održali redovite godišnje skupštine. Jedan od krivaca je i sistematizacija u medijskim kućama kojima su novinari doslovno zatrpani poslom. Što se tiče korumpiranosti, 'kolege' koje o tome govore bi shodno navodima trebale imati i neke dokaze o tome. Upravo ti 'kolege' su jedan od razloga zašto se ostali nisu željeli valjati u blatu odgovarajući na njihove sulude i, ponavljam, ničim argumentirane opetovane navode o nekakvoj korupciji, i izgubili želju i žar za sudjelovanjem u Zboru, a neki se i isčlanili iz HND-a.

Svih 20 godina postojanja rad Zbora je bio jasan, javan i transparentan, i bez većih primjedbi, osim od strane ljudi koji su zalutali u struku misleći da se tu mogu zaraditi neki novci, ali i onih koji su za svog radnog vijeka debelo profitirali od svog položaja i posla. Znamo, uostalom, tko uvijek najglasnije viče "držte lopova"...Izbor HR Auto je bio prvi i najcjenjeniji izbor struke, a o korektnosti rezultata govore sami pobjednici, koji su se gotovo uvijek slagali s europskim izborom", zaključuje Mato Pavličević, zadnji tajnik ugaslog Zbora automobilskih novinara.

'S ovako niskim nakladama više nitko ne razmišlja o korumpiranju novinara'

"A što se tiče korupcije, to mogu prihvatiti da se događalo, ali u vremenu prije moje generacije. U devedesetima je, a to je javna tajna, trpao tko je stigao, a najviše gospodin koji sada iz mirovine i dalje nikome ne da mira. Danas je takvo vrijeme da nema više velikih auto uvoznika, još su samo Renault, Nissan i Dacia ostale filijale proizvođača, sve ostalo je prodano privatnim uvoznicima. Oni tu nemaju mogućnost da ih matična tvrtka, odnosno proizvođač subvencionira ako prodaja padne. Koliko prodaju, toliko imaju za plaće i promidžbu. Još da iz toga izdvajaju neka sredstva za kupovinu novinara, to je sumanuto. Pa da svi pišemo hvalospjeve, s današnjim nakladama mi svi zajedno nemamo doseg kao nekad samo jedan magazin ili dnevna novina", napominje Pavličević.

Što se tiče benefita koje donosi njegov posao, njegovo je iskustvo skoro identično iskustvima već citiranih kolega. "Znalo se na nas uprijeti prstom jer svaki tjedan imamo neki novi auto na testu – zapravo dobija ga redakcija, a glavni urednik određuje hoće li ga i tko voziti. S druge strane, da bi se kvalitetno odradio test treba se provesti najmanje 1000 kilometara za volanom; u gradu, na otvorenoj cesti, autoputu, i još potrošiti jedan ili dva radna dana ako želimo da fotografije budu kvalitetne. Ljubomore je bilo i zbog putovanja na prezentacije, kao da jedini putujemo. Ne znam tko je od kolega ikad sam sebi (nedajbože redakcija) platio avio kartu. Ako ih ima, možemo ih nabrojati s pet prstiju.

A putovanje auto novinara vam izgleda ovako: ustajanje u četiri ujutro, trk na prvi let za Munchen ili Frankfurt gdje se uglavnom presjeda za neku atraktivnu destinaciju od koje ne vidite apsolutno ništa. I kad stignete sjednu vas tako neispavane za volan da napravite 100-200

kilometara do hotela. U vrh glave imamo sat vremena za osvježanje, zatim slijedi press konferencija i predstavljanje vozila i večera. Nakon večere nije vam više do ničega, a kamoli razgleda grada. Ujutro je ustajanje također rano, doručak pa testne vožnje natrag do aerodroma. Povratak kući također uz presjedanje. Vjerujte, više sam vidio Francuske i Španjolske u dva vlastita privatna aranžmana negoli u 23 godine pune prezentacija”.

Serijal članaka Korupcija u medijima napisan je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

Saša Paparella

Rođen 1969. u Zagrebu, diplomirani politolog. Od 1992. do 1999. radio je u zagrebačkom dopisništvu Slobodne Dalmacije. Nakon toga, urednik je vanjske politike u dnevnom listu Republika (2000.), urednik u tjedniku Nacional (2000.-2002.), reporter u Poslovnom tjedniku (2002.-2005.), te reporter i istraživački novinar u dnevnom listu Business.hr (2005.- 2009.) i u Poslovnom dnevniku (2009. - 2020.). Sada je slobodni novinar. Sudjelovao je u projektima dokumentarnih filmova Gazda i Gazda-početak, redatelj Darija Juričana. U tjedniku Forum u srpnju 2012. objavio je tekst pod nazivom 'Državni prijatelj br. 1', dotad najpotpuniji prikaz karijere vodećeg hrvatskog poduzetnika Ivice Todorića (Agrokor). Temeljem tog teksta 2016. mu je Hrvatski centar za istraživačko novinarstvo i slobodu medija (HRCIN) objavio knjigu Gazda, koja je doživjela tri izdanja. Također je objavio i knjigu Gazda: početak, o Miroslavu Kutli.

